

Fredrikstad Gamlebyen

Beliggenhet

Kulturmiljøet omfatter hele byområdet som ligger innenfor festningsmurene i Gamlebyen i Fredrikstad.

Nasjonale interesser

Kulturmiljøet er av nasjonal interesse knyttet til byens militærhistoriske rolle som en festningsby. Området er en av Nord-Europas best bevarte festningsbyer med gjenstående vollgraver, forvarshistoriske bygninger, boligbebyggelse og bygninger med andre samfunnsnyttige formål.

Kulturmiljøet har opplevelses- og kunnskapsverdier som kan avleses i både områdets bygninger og terrengformasjoner som formidler utviklingen av norsk forsvars-, arkitektur- og byplanhistorie fra 1600-tallet og oppover. Områdets opplevelsesverdier heves av samvirket mellom velbevarte kulturminner som inngår i kulturmiljøet og det kulturhistoriske landskapet rundt.

Beskrivelse

Fredrikstad fikk byprivilegier i 1567 som erstatning for Sarpsborg som ble brent av svenskene under Den nordiske syv årskrigen. Etter at Norge mistet Bohuslän med Bohus festning i 1658 ble Fredrikstad festning bygget i dette området av strategiske årsaker for landets forsvar. Den ble omsluttet av forsvarsverk etter planer av generalkvartermester, oberst Willem Choucheron. Ingeniører og arkitekter som Isaac van Geelkerck, Jean Caspar de Cicignon, Hans Rasmus van der Pfordten, Hans Christopher Gedde og Christian Heinrich Grosch har alle satt sitt spor på festningen og dens innbyrdes arkitektur. Festningen ble nedlagt som aktivt militært anlegg i 1903.

Festningsstrukturen har vært lite endret med unntak av kvartalsmessige bybranner som har ført til heterogenitet blant bebyggelsen, derfor fremstår Fredrikstad festning som en av de mest intakte festningsbyer i Nord-Europa. Funksjonene, sosiale forskjeller og bybranner fører blant annet til variasjon i skala, volum og uttrykk. Innad i bygningsmiljøet finner vi blant annet barokke bygninger, nyklassistiske bygninger, empire, sveitserstil og historismebygninger.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøet.

Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Landskapsnivå

- Utbygging og utfylling av sjø- og havneområder som visuelt og funksjonelt skiller den historiske byen fra sjøen tillates ikke.
- Gateløp som er åpne mot sjøen skal ikke lukkes igjen.
- Innen området skal eksisterende terrengforhold og vegetasjon bevares og eksisterende naturtyper skal ivaretas.
- Tak skal vurderes som del av byens taklandskap og behandles som en del av tiltakets samlede arkitektoniske uttrykk. Ved eventuelle nybygg og ombygginger skal tekniske anlegg som heisoppbygg og ventilasjonsanlegg m.m. integreres i den arkitektoniske utformingen.
- Landemerker som er karakteriserende for bysilhuetten skal ivaretas.
- Ethvert tiltak innenfor kulturmiljøet skal ha gode visuelle kvaliteter både i seg selv og i forhold til tiltakets funksjon og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.

Områdenivå

- I tilstøtende randområder skal nye tiltak ikke redusere opplevelses- eller bruksverdien knyttet til det historiske bymiljøet.
- Utfylling av tomtearealer anses som uheldig tiltak som svekker lesbarheten og opplevelsen av det historiske bebyggelsesmønsteret.
- I området skal historiske bygningshøyder og gesimshøyder være førende for eventuelle nybygg. Den historiske bebyggelsens karakteristiske volum med skala og proporsjoner, samt plassering av bygninger skal videreføres ved nye tiltak.
- Gater og smug skal ikke bygges igjen da dette vil forringe området historiske karakter og lesbarhet.
- Bebyggelsesmønsteret, torgene, og gatestrukturen er en viktig del av området historie og skal bevares og videreføres.

Bygningsnivå

- Ved vedlikehold og utbedring skal kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som knytter seg til de historiske byggenes detaljer bevares, derav material- og fargebruk, dør- og vindusutforming og øvrige bygningsdetaljer. Originale bygningsdeler skal bevares, dersom disse er tapt skal de rekonstrueres etter historiske forbilder.
- Riving av kulturhistoriske bygninger skal unngås.
- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket kulturmiljøets verdi, egenart og integritet, kan det gjennomføres byreparasjon, tilbakeføring og gjenoppbygging av bygninger som viderefører den lokale, historiske byggeskikken og ivaretar miljøets egenart.
- Stedegen byggeskikk og håndverkstradisjon skal opprettholdes og videreføres ved eventuelle nye tiltak, herunder endringer, til-, på- og nybygg. Ved eventuell oppføring av tilbygg skal tilpasses eksisterende bebyggelse og underordnes denne.
- Den historiske fargepaletten skal videreføres, eventuelt tilbakeføres på dokumentert grunnlag.

Møbleringsnivå

- Eksisterende elementer som belysningsarmatur og andre konstruksjoner som er karakteristiske for området skal bevares eller tilbakeføres. Utbedring skal skje ved bruk av tradisjonelle materialer og teknikker.
- Evt. nytt gatebelegg, gatemøblering og elementer som innføres i området skal utformes i henhold til historisk forbilde som samsvarer med områdets stedegne karakter.